

FUNDACIÓ VALVI
EXPOSICIONS DE MADURESA

BOSCH MARTÍ

Lectures, passejos, viatges

Girona Monumental, oli sobre tela, 1965, 80x100 cm

Lluís Bosch Martí: rodamon cosmopolita

Germina Bastardas
HISTORIADORA DE L'ART

Lluís Bosch Martí diu que l'atabalem de tan ràpides com som i de com podem arribar a fer tantes coses a la vegada. Ell, en canvi, va a un altre ritme. Em diu que no té mai pressa ni fa tard enlloc. És un exemplar d'aquella gent d'abans (ara té vuitanta-dos anys) que va viure una temporalitat diferent, més folgada. De quan se saludaven pels carrers i es deixaven caure per les cases —o els estudis— a fer la tertúlia. De quan es veien nens jugant als carrers. Aquest temps es va esfilagarsant en l'accelerat ritme dels nostres «temps moderns», un ritme marcat —com a la pel·lícula de Chaplin— per la màquina i l'eficiència —màxima rapidesa, mínim malbaratament de temps—. Bosch Martí no en té, de màquines a l'estudi: ni telèfon, ni televisor, ni ordinador... però en canvi té llargues estones per dedicar a la pintura, la lectura i l'escriptura, i per conversar amb els amics i passants. Això, que des de l'òptica de la productivitat podria entendre's com una «pèrdua» de temps, des de la d'un idealista incondicional com ell és un acte revolucionari: exercir la creativitat, el pensament crític, compartir, revelar-se en contra de les injustícies; en definitiva, lluitar per construir un món millor.

Paisatge de Sant Daniel, guaix sobre paper, 1962, 50x70 cm

Paisatge de Sant Daniel, guaix sobre cartolina, 1960, 50x70 cm

És per tots coneguda la faceta d'agitador social de Bosch Martí, com a pintor i com a columnista, i a la seva persona s'associa una obra marcadament política i reivindicativa, pamfletària fins i tot, que tot sovint se serveix del collage com a mitjà d'expressió. En la present exposició hem volgut presentar una faceta menys coneguda: el Bosch Martí *flâneur*, el Bosch Martí viatger, que presenta una crítica més elaborada, velada sota la metàfora i una pulsó més plàstica i expressiva.

Aquell temps del qual parlàvem al principi també possibilitava deambular despreocupadament i contemplativament per les ciutats, observant l'arquitectura, el paisatge, les gents i els seus costums. La

primera que va pintar va ser la seva pròpia, Girona. Amb un estil deutor del seu mestre, Isidre Vicens. Vistes de la ciutat, paisatges amables, dibuixos dels mercats, apunts fets al natural de personatges anònims, amb un traç lliure i experimental. I també viatjar, no com els «turistes que porten brúixoles, guies, mapes, robes, divises, o sigui, dòlars, per tots els països que visitaran en dies, hores, hotels, museus, llocs típics preestablerts, contractats per les agències de turisme internacional» —com ha escrit ell mateix en un article titulat «Anàbasi: sempre endavant»—, sinó fent-se «camí a través de paisatges desconeguts», i obrint-se a «l'atzar i l'aventura». Lluís Bosch Martí és un lector empredreït, ja des de ben jove ho era. Anhelava conèixer el món i aviat, a més de llegir-lo, va poder

Florència, homenatge a l'escultor Henry Moore, oli sobre fusta, 1980, 99x120 cm

Venècia, oli sobre fusta, 1985, 20x33 cm

M'agrada quan torna dels seus misteriosos i sàviament programats viatges. De les seves peregrinacions –així les qualifica– en treu un profit excepcional. Els viatges d'en Lluís són multidimensionals, com correspon a la seva personalitat humana i social.

Enric Marquès Ribalta (PINTOR I PUBLICISTA)

Campo de Criptana, Spain is different, oli sobre fusta, 1972, 104x122 cm

trepitjar-lo (Toledo, Àvila, Granada, però també Carcassona, Avinyó, Chartres, Venècia, Florència, Atenes, Roma, Constantinoble, el Caire, Fes, Marràqueix, Johannesburg, Haití, Cuba, Nova York, i un llarg etcètera). Trepitjar-lo per entendre'l, per pintar-lo, per relatar-lo (en feia la crònica a la premsa) i, en última instància, per transformar-lo.

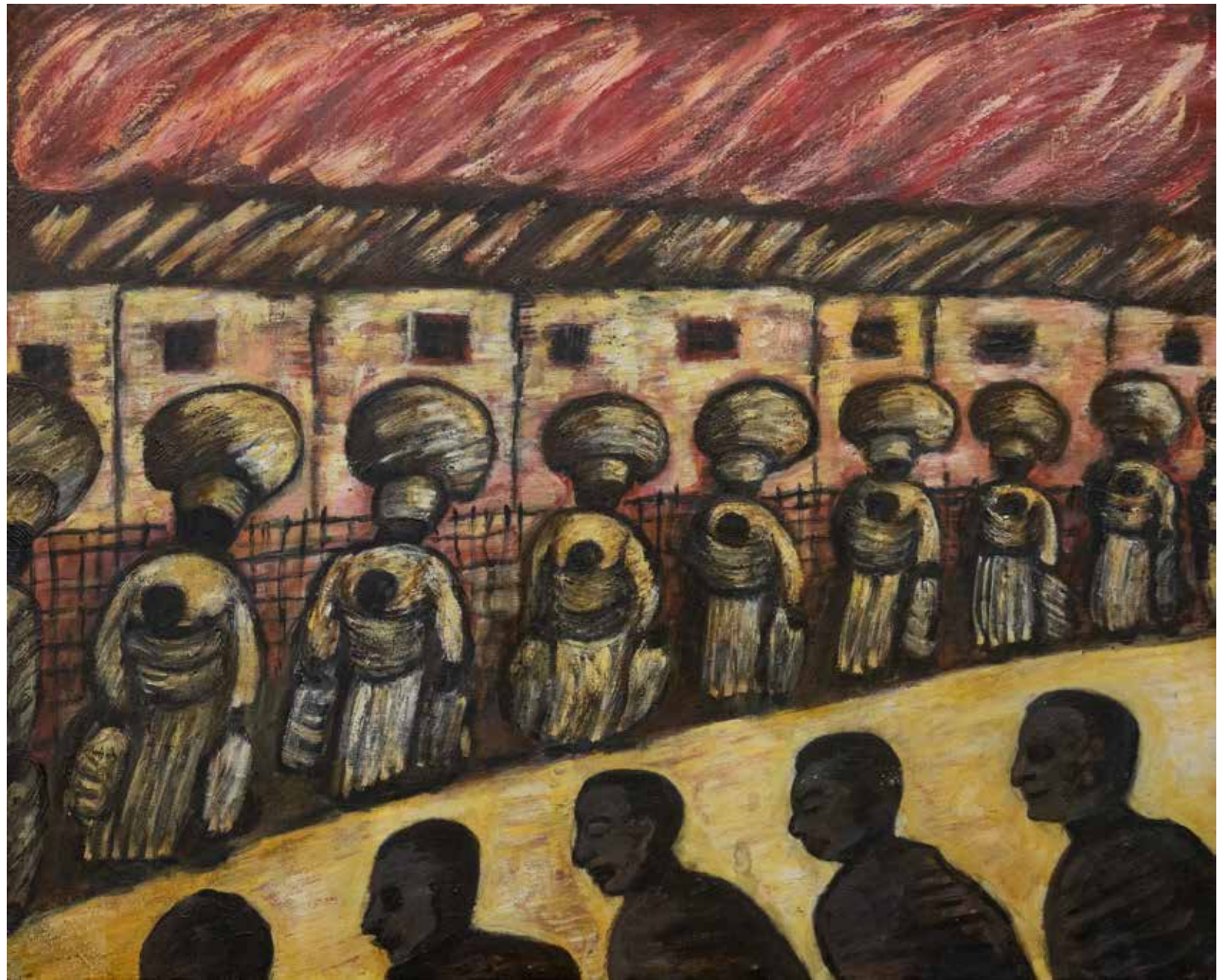
Deixats enrere els paisatges gironins, va experimentant fins a trobar un llenguatge propi, una plàstica que se situa en la tradició narrativa de Brughel, Rembrandt, Goya, Daumier i els muralistes mexicans (Rivera, Siqueiros, Orozco), un llenguatge directe que prioritza la comunicació per sobre del lluïment i amb una clara tendència expressionista. Un

La mort, navegant per la Mediterrània, oli sobre tela, 2000, 81x100 cm

llenguatge que troba la seva raó de ser en una pintura que va esdevenint cada cop més contestatària i compromesa.

Com un Quixot imbuït de totes les seves lectures, Bosch Martí es llança al món determinat a perseguir els seus somnis i ideals: lluitar en contra de les injustícies i defensar els desamparats—igual com el Quixot anhelava viure en un món de cavallers, herois i honor, malgrat la realitat que el circumdava. També ell, amb aquest caràcter idealista, desitja canviar el món a través de la seva imaginació i noblesa d'esperit i més d'un cop s'ha topat amb els seus propis molins de vent.

Dones de Soweto/Johannesburg, oli sobre tela, 1990, 81x100 cm

Walter Benjamin a Dachau, un camp d'extermini, oli i collage sobre fusta, 1988, 70x100 cm

Retrat d'Erasmus de Rotterdam,
oli sobre tela, 2023, 55x46 cm

Puig Antich (Sèrie martirologis), oli sobre tela, 1974, 65x92 cm

Els seus no són viatges d'oci, complaents. Es tracta de viatges poc amables, com el d'Ulisses, amb el qual s'obre l'exposició: un vaixell enmig d'un mar agitat i un home que somia amb Ítaca, la utopia d'una humanitat emancipada, lliure i solidària. I, en el trajecte, troba mort (camps de concentració, màrtirs revolucionaris assassinats, terrorisme), troba injustícies i misèria (els desposseïts del Tercer Món, migrants empesos al mar fugint de la misèria dels seus països, naufragats que són també metàfores de la humanitat a la Terra), troba sofriment (multituds pel desert, així mateix metàfora d'una humanitat perduda que erra a la recerca de la Terra Promesa), desesperació (Walter Benjamin suïcida)... Són, en definitiva, els viatges d'un pintor, investigador i escriptor que descobreix que estem agermanats pel dolor i la misèria.

Walter Benjamin, cementiri de Portbou, oli sobre tela, 1978, 73x93 cm

En un missatge prou desesperançador, Ulisses, figura decrepita i soferta que recorda el Crist d'Isenheim —tan admirat per Bosch— però amb cabellera blanca —en tant que *alter ego* de l'artista—, arriba a Nova York, que és per al pintor l'anti-Ítaca: desert inhòspit on ha triomfat l'alienació i la manipulació industrial de les consciències i, al seu torn, símbol de totes les grans urbs en un planeta global i americanitzat.

Bosch Martí ofereix una visió del món profundament amarga i tràgica. «Jo sé que voldrien que idealitzéssim les nostres misèries com fan altres, però nosaltres no podem» afirma defensant el compromís social de l'artista, la necessitat d'un art narratiu vinculat al realisme i a la història i pronunciant-se vehementment en contra de l'art per l'art —un

New York - New York, oli sobre tela, 2023, 114x146 cm

art ocupat en si mateix, desinteressat de la realitat—, que diu que avui és el que impera. Bosch Martí reivindica un art compromès (*engagée*), que reflexiona i es compromet activament en les qüestions socials, polítiques i morals del seu temps i les aborda, en contra de la imatge de l'artista albatros (del poema Albatros de Baudelaire), au superba que acompanya «indolent» i des de l'altura un vaixell (entengui's la societat) que «singla els amargs abismes» de l'oceà (entengui's els avatars de la història). Bosch Martí, en canvi, és com Ulisses sobre el vaixell i defensa un art involucrat en els assumptes del món: un art que és un mitjà i no un fi en si mateix.

El rai de la medusa de Géricault, en versió Boschmartiniana, oli sobre tela, 2023, 33x46 cm

Montsegur, paisatge càtar, oli sobre tela, 1995, 114x145 cm

Palestins. Gaza cap al desert, oli sobre fusta, 2023, 81x100 cm

Extravertit i pluridimensional, controvertit i estimulant, Lluís Bosch Martí és un artista inclassificable que pinta, escriu i filosofa, és un defensor de la utopia popular i llibertària.

Josep Clara i Resplandis (HISTORIADOR)

Imatges gravades des del subconscient en els molts viatges realitzats arreu del món, aventures que ell transforma en una altra realitat imaginada.

Josep Perpiñà Citoler (PINTOR)

D'esquerra a dreta: Jaume Fàbrega, Enric Marquès, Lluís Bosch Martí, Bep Marquès, Narcís Comadira i Joan Casanovas. L'any 1976. Membres de l'ADAC (Assemblea democràtica artistes gironins). Josep M. Boladeras. El País/Cataluña.

D'esquerra a dreta, Isidre Vicens, Narcís-Jordi Aragó i Lluís Bosch Martí.

CONTEXT HISTÒRIC (anys 60-70)

La memòria dels oblidats

Per **Eudald Camps** (CRÍTIC D'ART)

(...) En l'equador de la llarga nit franquista, qualsevol possibilitat que se situés al marge de l'acadèmia era percebuda com un signe de transgressió que calia aprofitar. En paraules de Lluís Bosch Martí: “no hem d'oblidar que els 50 admiràvem i seguíem a Cézanne, a Courbet, a Van Gogh i a Gauguin. Per a nosaltres, aquests artistes eren revolucionaris”. Com revolucionàries podien ser les lectures compartides a l'estudi d'Isidre Vicens: “allà vaig descobrir -continua Bosch Martí- llibres com *L'obra* d'Émile Zola, juntament amb en Colomer, en Marquès o en Vivó, artistes que no teníem masses coses en comú però que ens acabàvem entenent”.

(...) Sobradament coneguda la seva participació en mostres col·lectives com les d'Estampa Popular (1967) o la creació juntament amb el seu amic Bep Marquès, del grup Praxis (1975): en motiu de la seva constitució, es va redactar un “petit manifest” de ressonàncies marxistes que es mostrava a favor d'un art “col·lectiu, crític i popular”.

Bosch Martí pluridimensional (escrit de 1986)

Per **Enric Marquès Ribalta** (PINTOR I PUBLICISTA)

La plàstica de Bosch Martí és figurativa, de llenguatge planer i directe. El personatge pot semblar menys planer i, per alguns, una mena de missatger de qui sap quines causes. Altres el troben barrocs pintant i excessiu xerrant.

M'agrada quan torna dels seus misteriosos i sàviament programats viatges. De les seves peregrinacions –així les qualifica– en treu un profit excepcional. Els viatges d'en Lluís són multidimensionals, com correspon a la seva personalitat humana i social.

Bosch Martí, la inquietud permanent (escrit de 1998)

Per **Josep Clara i Resplandis** (HISTORIADOR)

Extravertit i pluridimensional, controvertit i estimulants, Lluís Bosch Martí és un artista inclassificable que pinta, escriu i filosofa, és un defensor de la utopia popular i llibertària. Bosch Martí, més que un artista, és un pintor social expressionista i directe que fa una obra personal, desmitificadora i sincera.

D'esquerra a dreta, Lluís Bosch Martí, Enric Ansesa i Jaume Faixó.

Retrat de Carles Vivó,
fet per Lluís Bosch Martí.

Collage de Bosch Martí.

Un prevanguardista gironí (escrit de 2006)

Per **Josep Perpiñà Citoler** (PINTOR)

Hi ha artistes fungibles i d'altres incombustibles. Aquest segon grup són els que continuen endavant passi el que passi, aguantant estoicament, per vocació, les múltiples embranzides, adversitats i incomprendiments de l'entorn, amb tenacitat al llarg dels anys. Un d'aquests, és el gironí Lluís Bosch Martí.

Bosch Martí, l'artista alliberat (escrit de 2006)

Per **Josep Maria Clavaguera** (LECTOR IMPENITENT)

La coneixença amb en Bosch Martí, ve de lluny. Jo tenia tot just 23 anys, quan ens vàrem trobar un capvespre a l'andana de l'estació de Sils. Aleshores jo tenia una dèria per la literatura que encara avui em dura. Aquesta passió llibresca, no tenia, fins que va aparèixer en Lluís, gaires amics amb qui compartir-la.

A partir del dia que ens coneguérem, aquell que durant tant de temps s'havia sentit sol en la seva devoció literària, es va sentir des de llavors acompanyat. En Lluís, se'ns va revelar, des del començament, com una persona amb una pluralitat d'interessos estètics considerables. A banda, en el seu mític estudi del carrer Calderers, a començament dels anys 70, vaig poder participar en tertúlies i conèixer gironins de pro, com ara en Damià Escuder. No crec que a cap altre taller d'artista d'aquella època, s'hi hagi reunit mai tanta gent. Per a nosaltres, idò, en Bosch Martí era un artista alliberat.

L'historiador Josep Clara, carbó i tinta xinesa
sobre paper, 1959, 20x15 cm

Apunts de gent del carrer, carbó i tinta xinesa
sobre paper, 1959, 20x15 cm

El pintor Isidre Vicens, carbó i tinta xinesa sobre paper, 1959, 20x15 cm

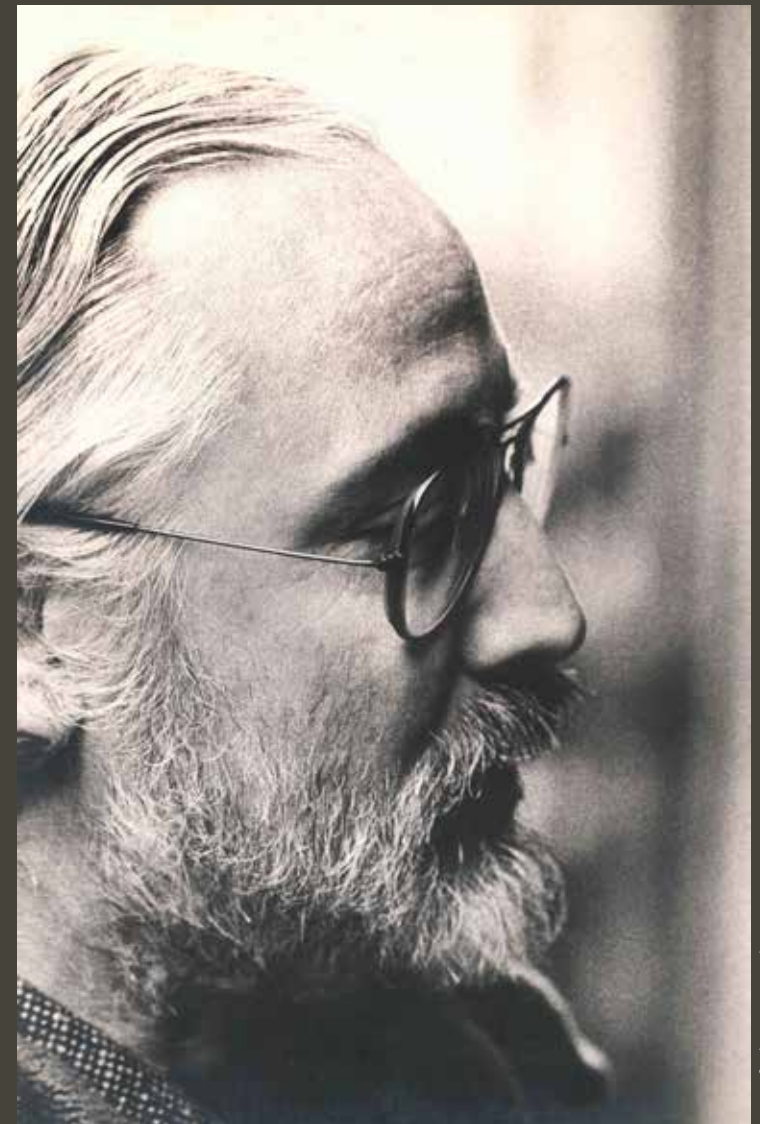
Mural destruït a l'absis de l'església Palau-Sator.

LLUÍS BOSCH MARTÍ Girona, 1941

Pintor, muralista, articulista i activista cultural.

Col·laborador de premsa a Presència, El Punt, Diari de Girona i Bonart.

- 1969 Absis de l'església Palau-Sator (Baix Empordà) que serà destruït pel Comando Guerrilleros de Cristo Rey.
- 1976 Tres murals ceràmics a l'estació de Sarrià a Barcelona, titulats *Cosmologia* catalana. A l'acte inaugural hi va assistir el governador civil, Salvador Sánchez-Terán, l'alcalde Joaquim Viola Sauret i el Comte de Godó.
- 1980 Mural de 30 metres de llarg sobre la història de Girona al col·legi Verd.
- 1986 Exposició individual a la Sala Fidel Aguilar de Girona.
- 1991 Exposició individual a les Sales Municipals de Girona.
- 1999 Exposició de gravats inspirats en Goya, a l'espai de la presó del Museu d'Art de Girona.
- 2000 Gran mural contra la guerra de l'Iraq a Anglès i a Girona, amb la col·laboració de Perpiñà, Pasqual i Carreras.
- 2001 Col·lectiva Art Sacre Gironí d'Ahir i d'Avui al Museu d'Art de Girona.
- 2004 Gran mural de la Marató de TV3 amb la col·laboració de Modest Cuixart, Josep Perpiñà, Arranz-Bravo i Assumpció Mateu.
- 2005 Mural gegant de 300 m a la Rambla de Girona per la Marató de TV3.
- 2005 "3 pintores de Girona en Gernika". Bosch Martí, Pompeo Pasqual i Josep Perpiñà. Exposició a Euskadi, al poble de Gernika-Lumoko.

Fotografia de 1976-77. Curbet

L'ancien régime i el despertar obrer, carbó i tinta xinesa sobre paper, 1968, 70x100 cm

DEL 14 DE NOVEMBRE DE 2023
AL 5 DE GENER DE 2024

EXPOSICIONS DE MADURESA

BOSCH MARTÍ

LECTURES, PASSEJOS, VIATGES

DARRERES EXPOSICIONS:

- 110. *RECUITES*. NARCÍS COSTA
- 111. *REVELAR-SE*. SERGI BATLLE,
MONTserrat GIMFERRER,
JAUME LLORENS,
MERCEDES WERNER
- 112. *ADORMINT ELS LLENÇOLS*.
ASSUMPTA PLANAS
- 113. *A CAU D'ORELLA*. XAVI LLOSES
- 114. *RÈQUIEM MEDITERRANI*. PERPIÑA
- 115. *PAISATGES DE LA MEMÒRIA*. HUEDO
- 116. *100 DIBUIXOS (1975-2021)*. ANSON
- 117. *SEGMENTS*. JOSEP M. CODINA
- 118. *TAL COM RAJA*. OLGA PÉREZ MONTES
- 119. *ABANS I DESPRÉS*. GUILLEM RUBIÓ

 FUNDACIÓ VALVI

Gran Via Jaume I, 42 bis · 17001 Girona
Tel. 972 22 65 27 · w www.fundaciovalvi.cat

HORARI:

- DE DILLUNS A DIVENDRES DE 17 A 20 H
- DISSABTE D'11H A 13H, I DE 17 A 20 H
- FESTIUS TANCAT

EDITA Fundació Valvi
DIRECCIÓ Maguí Noguier i Germina Bastardas
DISSENY GRÀFIC Jaume Geli
FOTOGRAFIA Clara Peix
IMPRESSIÓ Palahí
Dip. Leg. GI-1455-2023